

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

АНТОНІНА КАРНАУХОВА

**УКРАЇНЬСЬКА КАЗКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
СУЧАСНІ ФОРМИ ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

Навчально-методичний посібник

Київ – Інтерсервіс – 2025

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 3 від 16 травня 2024 року)*

Укладач:

Антоніна Карнаухова доцент кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук

Рецензенти:

Ольга Рейпольська, завідувач лабораторії дошкільної освіти та виховання, керівник Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, професор.

Тетяна Житнік, доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент.

Тетяна Пономаренко, професор кафедри дошкільної освіти Факультету педагогічної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор.

K24 Карнаухова А. Українська казка в освітньому процесі закладу дошкільної освіти: сучасні форми освітньої взаємодії. – Київ, Інтерсервіс. – 128 с.

Навчально-методичний посібник «Українська казка в освітньому процесі закладу дошкільної освіти: сучасні форми освітньої взаємодії» підготовлено з метою комплексного забезпечення викладання змістового модулю «Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з художніми творами» освітнього компоненту «Дитяча література та розвиток мовлення дітей дошкільного віку» ОПП 012.00.01 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Особлива увага звертається на значення української казки для дітей дошкільного віку, акцент її невід’ємності від практико-орієнтованої етнопедагогіки, на нерозривну єдність з важливими чинниками виховання як: рідна мова, народні звичаї та традиції, моральні засади. Розкрито види українських казок: про тварин, чарівні, соціально-побутові, авторські, а також подано сучасні форми освітньої взаємодії з українською казкою в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Висвітлено особливості організації розвивального простору та освітньої взаємодії з дітьми дошкільного віку на засадах використання української казки.

Видання адресоване здобувачам спеціальності А2 Дошкільна освіта, вихователям закладів дошкільної освіти, батькам.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
Розділ 1. УКРАЇНЬСЬКА КАЗКА В ОСВІТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	6
1.1. Психолого-педагогічні особливості сприймання української казки дітьми дошкільного віку	6
1.2. Українська казка як засіб розвитку дітей дошкільного віку	22
Питання для самоперевірки	40
Завдання для самостійної роботи	40
Розділ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ КАЗКИ В ОСВІТНІЙ ВЗАЄМОДІЇ З ДІТЬМИ	41
2.1. Різновиди українських казок.....	41
2.2. Практикум з використання казки в освітньому процесі закладу дошкільної освіти (за змістом розділу «Літературне образотворення» програма Дитина 2020)	48
Питання для самоперевірки	55
Завдання для самостійної роботи	56
Розділ 3. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ КАЗКИ ЯК ОСВІТНЬОГО ЗАСОБУ	56
3.1. Альтернативні підходи використання української казки в освітній взаємодії з дітьми	56
3.2. Візуалізація сприймання змісту української казки: діяльнісний підхід.....	85
Питання для самоперевірки	98
Завдання для самостійної роботи	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99
ГЛОСАРІЙ.....	101
ДОДАТКИ.....	104

ПЕРЕДМОВА

У сучасному суспільстві відбуваються соціальні й культурні зміни, що характеризують сучасний стиль формування людських взаємин, зміну моделей міжособистісної взаємодії. Ці процеси проникають на рівень стосунків дітей раннього й дошкільного віку та дорослих (батьків, педагогів та інших дорослих), з якими вони взаємодіють. Батьки, як основоположники позитивного сімейного мікроклімату, формують у дітей ціннісні орієнтації та моральні норми, виховують в них особистісні якості з метою поступового залучення до суспільної діяльності. Інститут сім'ї потребує педагогічної підтримки зі сторони першої освітньої інституції – закладу дошкільної освіти, особливо вихователя, у питаннях вибору ефективних та належних методів виховання моральної сфери.

У сучасних умовах психіка дітей і дорослих перебуває у нестабільному стані: загострення сприймання життєвих ситуацій провокує до проблем у спілкуванні. Загальновідомим фактом є те, що у спілкуванні пріоритетним акцентом є дотримання моральних норм. Власне вони й «задають тон» спілкування. Моральні наративи у спілкуванні є основою порозуміння. Особливо значимим ще є у дідаді спілкування «дорослий-дитина»: адже орієнтири морально-центованої моделі спілкування, закладені у дитинстві, будуть визначальними у дорослому житті особистості. Важливим транслятором ставлення людей один до одного є емоції. Вони мають важливе значення для усвідомлення моральних норм, розвитку здатності до наслідування, накопичення життєвого досвіду та відкритості перед зовнішніми впливами. Поняття «ставлення» та «почуття» розкривають те, як дитина сприймає та відчуває взаємодію своєї особистості з іншими людьми. Концентрація особистісних утворень, зумовлених мотивами, залежить від потреб, емоцій, інтересів, а також оцінних суджень самої особистості, саме ці фактори сприяють позитивному ставленню дітей до дорослих. Оцінні ставлення та судження мають

ключову роль у регулюванні моральних дій дитини. Таким чином, емоційний відгук у дітей раннього й дошкільного віку може бути спровокований впливом емоційних засобів, серед яких казка займає важливе місце.

У пропонованому посібнику проаналізовано можливості виховного потенціалу української казки. Найвиразніше національні та універсальні цінності відображено у казках з соціально-побутовим змістом. Ці казки є втіленням видатних мрій про добро, справедливість та щасливе життя, які народ поколіннями вберіг та передавав нащадкам, і які є актуальними натеper.

Вагомість застосування української казки в освітньому процесі закладу дошкільної освіти зумовлена певними особливостями розуміння дитиною змісту та суті українських казок та мотивацією власного ставлення до героїв, зіставлення вчинків персонажів та їхніх моральних якостей з власним досвідом, тією поведінкою, яка є аналогічною до казкових героїв. Це свідчить про елементарне усвідомлення дитиною моральних оцінок вчинків героїв українських казок.

Послугуючись Державним стандартом дошкільної освіти (2021) та змістом освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (2020) вважаємо, що базові якості та життєві компетентності можуть бути сформовані лише у тієї дитини, яка має не лише належні знання, вміння та навички, але й усвідомлює їх сенс, прагне реально використовувати їх у житті, радіє результату, діє доцільно з користю для себе і для інших.

З огляду на це, пропонуємо з максимальною користю використати зміст посібника у взаємодії з дітьми на користь формування навичок морально-центрованої поведінки.

Антоніна Карнаухова

Навчально-методичне видання

АНТОНІНА КАРНАУХОВА

**УКРАЇНЬСЬКА КАЗКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
СУЧАСНІ ФОРМИ ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Підписано до друку 18.03.2025
Формат 60х84/16. Друк офсетний
Гарнітура TimesNewRoman. Умов. друк. арк.: 7.4
Наклад прим.: 300. Замовлення № 1803/25

Видавець: ТОВ «НВП «Інтерсервіс»
м. Київ, вул. Бориспільська, 9
Свідоцтво: серія ДК № 3534 від 24.07.2009 р.

Виготовлювач: ФОП Андрієвська Л. В.
м. Київ, вул. Бориспільська, 9
Свідоцтво: серія В03 № 919546 від 19.09.2004 р.